

Kršćanstvo je s tovrstnim razumevanjem postavilo pečat zahodni civilizaciji, s čimer je ta prevzela hierarhično in zgodovinsko orientiranost ter teritorialno razumevanje prostora.

Interdisciplinarno in holistično zastavljena študija *Sveti svet* Boštjana Kravanje daleč presega zgornjih nekaj izpostavljenih misli iz knjige. Ta je gotovo ena najbolj temeljitih in izčrpnih razprav v slovenskem prostoru in širše o konceptu svetega v odnosu do prostora. Reflektirana analiza prepletanja dveh različnih, vendar v osnovi podobnih simbolnih sistemov v teoriji in na konkretnem primeru Breginjskega kota ponuja bogato zakladnico znanj najrazličnejšim bralcem, od strokovnjakov antropologije religije, antropologije prostora, simbolne antropologije, folkloristike, primerjalne mitologije, zgodovine, arheologije itd. vse do bralca iz široke strokovne javnosti.

Katja Hrobat

Vera Kržišnik Bukić: *Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe 1831–2007*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2007, 648 str.

Zgodovinarica, sociologinja in politologinja dr. Vera Kržišnik Bukić kot znanstvena svetnica na Inštitutu za narodnostna vprašanja dolgoročno raziskuje tematiko Slovencev na območju bivše Jugoslavije, izven Slovenije. Prodorna raziskovalka izhaja v veliki meri tudi iz svojih osebnih izkušenj, saj je četrto stoletja živela in delala v Banjaluki, ki jo je morala iz dobro znanih razlogov v začetku devedesetih let prejšnjega stoletja z družino zapustiti. Prvi knjigi *Slovenci v Hrvaški*, iz tematskega sklopa *Slovenci na območju bivše Jugoslavije* dr. Vere Kržišnik Bukić, je sledila pričujoča: *Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe 1831–2007*. Knjiga, ki je zanimiva tako za strokovne kroge kakor tudi za širšo javnost, vsebuje obilje pisnih virov in več kot sto osebnih pričevanj.

Poleg predgovora, uvoda in zaključkov se v delu metodološko-strukturalno prepletata dve ravni. Ena je pojasnjevalno in vezno besedilo, ki vodi bralca skozi devet kronološko in tematsko urejenih poglavij. Druga raven, kot je razvidno že iz naslova knjige, zajema predvsem izbrane življenjske zgodbe posameznikov in družin, ki so skozi celotno obdobje prisotnosti Slovencev v BiH soustvarjali tudi zgodovino te dežele in so v manjšem številu tam še danes. Subjektivne pripovedi je avtorica v večini primerov predstavila v prvi osebi, ker so v največjem delu tako dejansko tudi nastale. Slednje je eden od recenzentov knjige, zgodovinar dr. Andrej Vovko, označil takole: "Ne gre le za prvo knjigo o Slovencih v Bosni in Hercegovini, temveč tudi za avtoričin inovativni raziskovalni metodološki pristop, ki ob stalnem kronološkem kriteriju neločljivo povezuje človeške subjektivne usode z družbeno objektivnimi razvojnimi nitmi v zaokroženo zgodovinsko in sodobno sliko slovenstva v BiH."

Za starejša obdobja, ko živa beseda ni bila dosegljiva, so Slovenci in Slovenke v BiH prisotni skozi literarna dela, od Prešernove Turjaške Rozamunde do drugih znanih osebnosti iz slovenske zgodovine. Kot zanimiv aktualni utrinek je v knjigi omenjena kulturna skupina – viteška družina Ostrovrhar, ki so jo ob 750-letnici leta 2006 ustanovili v Podgradu pri Ljubljani.

Na manj znan način so v knjigi predstavljene znane osebnosti, kot so: Anton Aškerc, Ivana Kobilca, Zofka Kvedrova, Jakob Žnidaršič – označen kot starosta slovenskega kulturnega samoorganiziranja v Bosni in Hercegovini ob koncu 19. stoletja.

Iz knjige izvemo za mnoge usode Slovencev in Slovenk, bodisi, da so bili pregnani, bodisi, da so se aktivno vključili v partizanski osvobodilni boj in v komunistično gibanje. V zvezi s tem avtorica posebej poudarja malo znano revolucionarko Amalijo Lebeničnik, rojeno 1878 v Škofji Loki, po kateri se še danes imenuje ulica v Tuzli. Amaliji Lebeničnik, ki je zaznamovala delavsko gibanje v začetku 20. stoletja v mednarodnem kontekstu, bo avtorica namenila nadaljnje in bolj poglobljene analize.

Jakob Žnidaršič iz Sarajeva in Amalija Lebeničnik sta tudi s fotografijo predstavljena na knjižnem ovitku. Slika na platnici, ki jo je pod strokovnim vodstvom Vere Kržišnik Bukič oblikoval Zmago Drole, predstavlja zemljevid Bosne in Hercegovine z označenimi kraji prisotnosti Slovencev.

Med drugo svetovno vojno je bilo v BiH izgnanih približno 5.000 Slovencev, od katerih je del ostal tam, večina pa se je vrnila. Tisti, ki so ostali, so se navadili na novo okolje in vanj prinesli svoje delovne izkušnje, navade, običaje. Posebna pozornost je namenjena zgodbam Slovencev v Slatini pri Banjaluki. Gre za edino povsem agrarno naselbino, kamor se je priselilo 60 družin, predvsem s Primorskega. Morda prav zaradi odmaknjenega življenja na podeželju še vedno uporabljajo slovenščino. Brez kakršne koli hierarhije se nizajo življenjske zgodbe ljudi, ki so bili dejavni v zdravstvu, šolstvu, gospodarstvu, kulturi, umetnosti, športu. Med zadnjo vojno so mnogi prišli v Slovenijo, tisti pa, ki so ostali, pravijo, da v glavnem niso imeli možnosti zapustiti Bosne in Hercegovine in so tako neposredno izkusili vojne grozote. Težko je reči, katero izmed njihovih pričevanj je bolj zanimivo in bolj pretresljivo. Za ilustracijo naj predstavimo zgodbo Zlate Štumes iz Sarajeva. V času popolne blokade mesta je gospa Štumes povabila sosedo na čaj. Ta jo je presenečena vprašala, na čem bo skuhalo ta čaj. Na spomnih, ji je odgovorila gospa Zlata, na fotografijah, ki jih je posnela v mladih letih in jih hranila kot največjo dragocenost.

Nove politične okoliščine, ki so nastale z razpadom skupne države, so vplivale na to, da so se Slovenci, ki so ostali v BiH, povezali med seboj, kjer koli je bilo mogoče. Knjiga predstavlja številne posameznice in posameznike, ki so se prek narodnostnega samoorganiziranja odločili ohranjati svojo kulturo in slovenski jezik in tako v BiH obdržati slovensko narodnostno substanco.

Zadnje, deveto poglavje iz subjektivnega zornega kota izraža pogled pripadnikov večinskih narodov na Slovence v BiH. Avtorica je izbrala šest dobrih poznavalcev, po dva Bošnjaka, dva bosanska Hrvata in dva Srba, ki so podali svoje videnje Slovencev, prebivalcev BiH v preteklosti in sedanjosti.

V obsežni, več kot 600 strani zajetni publikaciji nas avtorica popelje skozi vse zgodovinske etape prisotnosti Slovencev v Bosni in Hercegovini. Slovenci so se v to deželo priseljevali, v njej vojskovali, urejali družinsko življenje, se tu rojevali in umirali.

Recenzent knjige zgodovinar dr. Stane Granda pravi, da iz neposrednih pričevanj teh ljudi izvemo tudi, kako so v zadnji vojni zaradi ne-prave etnične pripadnosti izgubljali življenja in doživljali vsa druga zla in ponižanja, podobno kot premnogi prebivalci te nesrečne dežele. Predstavljene refleksije domačinov vseh treh narodnostnih opredelitev prepričljivo opisujejo Slovence in Slovenke v BiH kot ljudi, ki niso ustvarjali družbenih problemov in napetosti in ki so bili praviloma vedno in povsod koristni za širše družbeno okolje, poudarja Granda.

Avtorica je napovedala še eno knjigo o Slovencih v Bosni in Hercegovini. To bo zbornik znanstvenih prispevkov o Slovencih v BiH, ki ga skupaj pripravljajo slovenski in bosansko-hercegovski kolegi različnih znanstvenih panog. Tako bo subjektivnemu metodološkemu pristopu dodan še zunanji objektivni in bo slovenski kulturni segment v BiH deležen verjetno pionirske, vsekakor pa celovite obravnave.

327

Karmen Medica

Tone Petek: *Podvolovljek skozi čas*. Podvolovljek: Turistično društvo Podvolovljek, 2007, 191 str. : ilustr.

V zgodovini etnološke stroke krajevne monografije niso nekaj novega; mnogokrat so cilj raziskovalnega prizadevanja. V tem pogledu je etnologija blizu lokalnim piscem zgodovine, ki s kompleksnimi študijami domoznanskega značaja poskušajo zaokrožiti krajevne značilnosti skozi krajša ali daljša časovna obdobja.

Knjiga *Podvolovljek skozi čas* je primer simbioze etnologije in zgodovine, saj je tudi njen avtor že nekaj desetletij zavezan obema strokama. Kot kustos etnolog v mariborskem pokrajinskem muzeju je dober poznavalec etnološke problematike, a hkrati tudi zgodovinskega dogajanja na Štajerskem. Tudi ni naključje, da se je usmeril v raziskovanje zaselka Podvolovljek v skrajnem delu Zgornje Savinjske doline, saj njegov rod izhaja prav iz tega dela Slovenije in je zato, kakor sam pravi, čutil dolg do svojega rodnega kraja, ki ga je zaradi šolanja zapustil že kot učenec. V delu bralec zazna avtorjevo posebno spoštovanje in raziskovalni odnos do krajev in ljudi, ki so zaznamovali njegovo mladost, a hkrati tudi pravo mero raziskovalne distance do domačega okolja, kar daje besedilu potrebno objektivnost.

Že bežen pogled na vsebinsko kazalo nam nakazuje, da je bilo Petkovo delo povezano s pred desetletji največjim slovenskim etnološkim projektom *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja – 20. stoletje*. V projekt, ki ga je vodil Oddelek za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, je bilo takrat vključenih mnogo mladih